

Crisismanagement is continuïteitsmanagement

Op 21 november verscheen het vijfde jaarboek in de reeks *Lessen uit crises en minicrises*. In de publicatie komen vijftien bijzondere gebeurtenissen uit het jaar 2016 aan bod, waaronder de ondergang van V&D, de hagelstorm in Zuidoost-Brabant, de branden in Krabbendijke en Someren, de treinongevallen in Dalfsen en Winsum en het stuw-incident bij Grave. Ook is er aandacht voor verschillende gezondheidsclusus, zoals de ophef over het rubbergranulaat op kunstgrasvelden, en voor de aanslagen in Brussel en de terreurdreiging rond Schiphol. Een centraal thema in deze casus blijkt het belang van continuïteit. Wij geven in deze bijdrage zo wat voorbeelden.

■ Menno van Duin

Lector Crisisbeheersing, Instituut Fysieke Veiligheid

■ Vina Wijkhuijs

Senior-onderzoeker bij het lectoraat Crisisbeheersing (IFV)

FAILLISSEMENT V&D

Het jaar 2016 betekende het definitieve einde van V&D. Hoewel wij in de reeks niet eerder zijn ingaan op een casus met een zo duidelijke economische oorsprong, geldt natuurlijk wel dat dit soort situaties ook van belang kan zijn voor de continuïteit van onze samenleving. Niet voor niets behoort “economische veiligheid” tot de vijf nationale veiligheidsbelangen en is er in het Nationaal Veiligheidsprofiel een heel hoofdstuk aan “financieel-economische bedreigingen” gewijd. Met het faillissement van V&D verloren duizenden werknemers hun baan en zagen leveranciers hun afzet soms drastisch dalen. Ook moesten vele scholieren opeens op zoek naar een nieuwe stageplaats om hun studie te kunnen afronden en – hetgeen vooral voor gemeenten een grote zorg was – werd het straatbeeld in vele steden ontsierd door grote leegstaande V&D-panden op A-locaties.

HAGELSTORM ZUIDOOST-BRABANT

Ook na de hagelstorm die op 23 juni 2016 over Zuidoost-Brabant trok, was de continuïteit van dagelijkse processen in het geding.¹ Terwijl alle ogen waren gericht op de uitslag van het Brexit-referendum, werd het gebied onder Eindhoven die avond getroffen door hagelkorrels met de grootte van tennisballen. Het noodweer bracht in enkele minuten tijd een enorm schade toe aan woningen en bedrijfspanden. Van honderden daken sneuvelden vele tot soms zelfs alle dakpannen. Kassen in het getroffen gebied werden doorboord en ook oude(re) dakplaten van schuren – waaronder die met asbest – konden de enorme kogels niet weerstaan. De totale schade zou ruim een half miljard euro bedragen. Vooral ondernemers in de agrarische sector hadden soms grote schade geleden. Bovendien werden betrokkenen voor allerlei problemen gesteld door de grote hoeveelheid asbesthoudende dakplaten die kapot waren geslagen. Wat bijvoorbeeld te doen met de mest waarin asbest terecht was gekomen? Maar ook voor particulieren betekende het noodweer een ontwrichting van hun dagelijkse leven. Zij moesten soms maanden wachten alvorens de echte herstelwerkzaamheden konden worden uitgevoerd, zij het alleen al omdat er onvoldoende dakpannen in voorraad waren en er ook een tekort was aan bedrijven die het herstel in korte tijd konden doen. Ondertussen was voor veel gedupeerden lange tijd onduidelijk of hun schade wel zou worden vergoed, omdat de verzekeringsmaatschappijen de vele schadeclaims niet allemaal tegelijk in behandeling konden nemen. Sommige agrariërs verkeerden in grote onzekerheid of hun bedrijf de klap wel te boven zou komen. Een aantal van hen zag zijn langverwachte pensioenvoorziening in rook opgaan.

¹ Zie voor een uitgebreide beschrijving en analyse van deze casus: M. van Duin, E. Sikkens & V. Wijkhuijs; *Hagelstenen zo groot als tennisballen*, 2017.

IFV Instituut Fysieke Veiligheid

Lessen uit crises en mini-crisis 2016

Redactie
Menno van Duin
Vina Wijkhuijs

Boombestuurskunde

STUWINCIDENT BIJ GRAVE

Een zelfde beeld kon worden opgemaakt na het stuwincident bij Grave. In de avond van 29 december 2016 voer een binnenvaartschip geladen met benzeen in dichte mist dwars door de stuw bij Grave. Het schip stortte aan de andere kant van de stuw drie meter lager het water in. Al raakte het dek van het schip zwaar beschadigd, gelukkig bleef ons – waarschijnlijk vanwege de dubbelwandigheid van het schip – een chemisch ongeval gespaard. Maar hoewel de acute gevolgen relatief beperkt bleven, waren de zogenoemde cascade-effecten groot. Door de enorme schade aan de sluis daalde de waterstand in de Maas enkele meters. Woonboten aan de Maaskade kwamen zo scheef te liggen dat bewoners tijdelijk elders onderdak moest vinden. Maar ook raakte de scheepvaart voor bijna een maand gestremd, wat zo zijn consequenties had voor bedrijven die van het vrachtvervoer over de Maas afhankelijk zijn. Het betekende onder meer dat zand- en grindbedrijven gelegen aan het Maas-Waalkanaal niet konden leveren aan de bouw. Het incident had ook nog op andere fronten gevolgen kunnen hebben. Zo werd er gevreesd, dat door het wegvallen van de waterdruk de kademuuren zouden bezwijken, waardoor de stabiliteit van de dijken in het geding zou raken. Een nog verder dalende waterstand zou vervolgens nog tot allerlei andere problemen hebben kunnen leiden (bijvoorbeeld tot massale vissterfte of het bezwijken van gasleidingen en olietanks) In feite mogen we van geluk spreken dat het binnenvaartschip intact bleef en er geen enorme hoeveelheid benzeen is vrijgekomen, wat onmiskenbaar tot tal van andere problemen had geleid.

(DREIGING VAN) TERRORISTISCHE AANSLAGEN

Natuurlijk speelde continuïteit een grote rol na de aanslagen in Brussel.² De gebeurtenissen hadden onder meer hun weerslag op de Belgische horeca- en toeristenbranche. Veel mensen meden Brussel en bezochten daardoor ook andere Belgische steden (als Brugge en Gent) niet; veel evenementen en vrijetijdsactiviteiten kenden veel lagere bezoekersaantallen. Al direct na de aanslagen was er de Belgische autoriteiten en luchthaven Zaventem veel aangelegen weer zo snel mogelijk “in de lucht” te zijn. Een nationale luchthaven vervult immers een economische spilfunctie voor een land en het risico bestond dat andere luchthavens, niet alleen in de weken van het herstel maar ook meer permanent, een deel van het vliegverkeer op Zaventem zouden overnemen. Mede om die reden is men op Schiphol meer beducht voor een grote brand in een vertrekhal dan voor het neerstorten van een vliegtuig. Na een vliegtuigcrash zal de luchthaven waarschijnlijk wel weer binnen enkele dagen volledig operationeel zijn, maar als een fikse brand een vertrekhal vernietigt, is dat zeer de vraag. Bij de terroristische dreiging rond Schiphol in de zomer van 2016 was continuïteit dan ook een cruciaal thema. De situatie werd serieus genomen en er werden extra beveiligingsmaatregelen genomen. Maar tegelijkertijd moesten reizigers wel zonder al te veel hinder hun vliegtuig kunnen nemen. Er werd steeds gezocht naar een goede balans tussen veiligheid en voortgang van het vliegverkeer. Daarnaast wordt met snel herstel – de metro rijdt weer! – een duidelijk signaal afgegeven richting terroristen en samenleving.

² Naar aanleiding van de aanslagen in Brussel verscheen op initiatief van het Veiligheidsberaad de publicatie M. van Duin & M. Eysink Smeets, *Veerkrachtig omgaan met aanslagen: een advies voor bestuurders*, 2017.

TOT SLOT

Zo speelde niet alleen in de hierboven aangehaalde casus, maar eigenlijk bij de meeste casus die in *Lessen uit crises en minicrisis 2016* worden besproken, het aspect van continuïteit wel een rol. Of het nu gaat om de continuïteit van het openbaar vervoer (treinongevallen), de zorg aan minder zelfredzamen (Krabbendijke) of de continuïteit van voetbalcompetities (rubbergranulaat), telkens is het de vraag hoe de gevolgen van de verstoring zo goed mogelijk op te vangen. De complexiteit van onze samenleving is door de verwevenheid van processen zo groot, dat een kleine verstoring van één of enkele “radartjes” al snel aanzienlijke gevolgen kan hebben. Een snel herstel naar “normaal” is daarom van groot belang. Crisismanagement is dan ook vooral continuïteitsmanagement.

Lessen uit crises en minicrisis 2016 kwam tot stand onder redactie van Menno van Duin en Vina Wijkhuijs en is uitgebracht bij Boom bestuurskunde Haag (te bestellen via www.boombestuurskunde.nl/bestuurskunde).

DE STAAT VAN ZOËNOSEN 2016

Zoönosen zijn ziekteverwekkers in dieren die ziekten bij mensen kunnen veroorzaken. De zoönosen die voor Nederland van belang zijn, worden elk jaar op een rij gezet in het rapport *De Staat van Zoönosen*. Hierin wordt onder andere bekeken in welke mate meldingsplichtige zoönosen voorkomen bij mensen en dieren.

In 2016 zijn er voor de meeste zoönosen geen opmerkelijke veranderingen waargenomen. De meeste ziekten bij mensen die door dieren worden overgebracht, worden ook in 2016 veroorzaakt door bacteriën die via voedsel overgedragen worden: *Campylobacter*, *Listeria monocytogenes*, *Salmonella* en shigatoxine producerende *Escherichia coli* (STEC).

Bij een aantal honden in Nederland zijn voor het eerst besmettingen met de bacteriën *Brucella suis* en *Brucella canis* aangetoond. Ook is opvallend dat meticilline resistente *Staphylococcus aureus* (MRSA) – en dan vooral de vee-gerelateerde MRSA – sinds kort ook voorkomt bij mensen die geen contact hebben gehad met landbouwhuisdieren.

Knaagdieren, dieren in het wild en huisdieren, kunnen diverse bacteriën en virussen overbrengen op mensen die daar ziek van worden: *Leptospira*-bacteriën die de ziekte van Weil veroorzaken, hantavirussen die ziekte met griepachtige klachten veroorzaken en *Borrelia*-bacteriën, de verwekkers van de ziekte van Lyme.